

GÖRAN MOLDÉN

Dess bärare i nuet

Min bok är en roman eftersom jag inte vet vad jag annars skulle kalla den. Huvudpersonerna är två till antalet: dels Viktor Rydberg, dels den nutida Harald som i bokens fiktion är den som skriver alltihop och som alltså är bokens jag. Utanför pärmarna finns slutligen jag själv som ju faktiskt *är* den som skriver, och jag är långt ifrån identisk med Harald, även om vi har en del likheter.

I vartannat kapitel berättar Harald framför allt om sej själv, om sina tankar och sitt liv, och eftersom han är en påhittad person är dessa kapitel fiktiva. I vartannat skriver han istället om 1800-talet och följer då Rydberg genom åren. Dom kapitlen är naturligtvis också fiktiva, men på ett sånt sätt att Harald håller sej till kända fakta så långt det går. I tomrummen mellan fakta spånar han däremot fritt, men så som jag själv tycker verkar sannolikt eller åtminstone möjligt.

Roman alltså, inte biografi.

Och det egentliga ämnet för denna roman är den typ av mänsklig organisering som vi nu sen länge lever i, den som kallas för kapitalism eller marknadsekonomi, vilket man vill. Den är abstrakt eller konkret beroende på synvinkel. I ett outvecklat och lite avsidat beläget land som Sverige på Rydbergs tid hörde han själv till den första generationen, och han är ibland mycket klarsynt.

Titeln är hämtad från Nils Karlebys debattbok *Socialismen inför verkligheten*, där han skriver att "Utvecklingen är icke slut med oss; vi äro blott dess bärare i nuet". Karleby är väl inte särskilt känd i dag men skulle nog ha varit det om han inte dött ung redan 1926. Hans resonemang betydde mycket för den generation socialdemokrater som Tage Erlander och Gunnar Sträng tillhörde.

Själv är jag född 1954 och växte upp i den falska tron att det nästan inte gick att hitta en författare som var tråkigare än Rydberg. Det berodde förstås på att jag inte läst honom. Han verkade tidstypiskt monumental, och hans ord tvinade bort i monumentets skugga. Precis som Harald jobbade jag på Posten tills jag var över fyrtio år. Jag var aktiv i miljörörelsen och i Socialdemokraterna, vilket gjorde mej till en rätt udda figur på båda hållen, och jag var facklig förtroendeman. På lediga stunder läste jag gärna böcker om historia och skrev ibland artiklar, bland annat om svenska 1800-talspublicister som Lindeberg och Crusenstolpe. Men Rydberg, nej. Monumentet stod hindrande i vägen.

Och precis som Harald blev jag till slut lärare. Då var jag varken fackligt eller politiskt aktiv mer, för jag hade tre barn och ont om tid. Jag gav ut en roman 2006 och en till några år senare. Och ännu lite senare kom jag i närkontakt med Rydberg. I boken säger Harald att dikten om Prometheus och Ahasverus drabbade honom som en knytnäve i solarplexus, och det är en ganska korrekt beskrivning av min egen upplevelse. Och Harald fortsätter:

Jag försökte desperat få bilden att stämma. Hur kunde den man som skrivit detta förvandlas till en välgödd professor och akademiledamot, beundrad och hyllad av hela det oscarianska Sverige med ytterst få undantag?

Var det ingen som verkligen läste honom? Eller läste dom honom utan att förstå? Varför blev han inte en attentatsman med revolver istället? En Sofia Petrovskaja med hög hatt och valrossmustasch?

Detta står alltså rätt långt in i boken och kommer då som en förklaring på varför Harald alls har börjat skriva den. Det går upp för honom att medvetande inte är samma som handling, att vi mycket väl kan veta men vara som förlamade av bristen på möjliga alternativ. Vi sitter ombord på ett tåg som vi misstänker inte alls är *bound for glory* utan för något helt annat, men man kan inte hoppa av ett tåg i full fart utan att bli till köttfärs.

Känner ni igen er?

Vi är samhällsutvecklingen. Vi skapas av den, och vi skapar den, i en ömsesidig process. Vi är dess bärare i nuet. Allt vi gör måste vara kompatibelt med den värld vi lever i.

Först hade jag tänkt skriva en essä. Men det fanns för många historier att berätta, för mycket liv, för många människor att visa fram, för många olika perspektiv. Så det fick bli en roman istället. Och allt måste vara skrivet på ett sånt sätt att bokens Rydberg verkar levande. En hel del handlar därför om hans privatliv som ofta är dåligt känt, och där har jag fått använda min fantasi på ett så lyhört sätt som möjligt. Jag upptäckte också att jag måste koncentrera handlingen och utesluta mycket i periferin.

I början av romanen använder jag ibland ett uttryck från filmens värld: "Vi zoomar in - vi zoomar ut". Sen slutar jag använda det för att inte bli tjatig, men jag fortsätter göra så. Om man zoomar in ser man detaljerna. Om man zoomar ut ser man bakgrunden och sammanhanget, och då förändras också

detaljerna, eller deras betydelser. Till exempel: när jag läste in mej på materialet kunde jag först inte begripa varför svenska myndigheter reagerade så starkt på att Handelstidningen i Göteborg gjorde ett reklamutskick 1851. Visst var tidningen radikal – men ändå? Det verkade hysteriskt. Först när man zoomar ut och får in Norge och Marcus Thrane i bilden kan man se förklaringen. Myndigheterna var inte alls hysteriska, dom var seriöst oroade.

Viktor Rydberg var – eller blev – idealist på kristen grund. Det var som sådan han blev en stor idol i sin tid och en föråldrad gammal stöt för eftervärlden. Offentlig debatt har alltid haft svårt att hålla mer än en boll i luften samtidigt, och det gäller också 1800-talet. Folk dyrkade den store idealisten men zoomade sällan ut. Naturligtvis är han tidstypisk, men det är vi ju allihop.

I hans författarskap tycker sej Harald möta en skoningslös klarsyn. Inte alltid förstås, men ofta nog. Den finns där även när den inte hörs. Den är grundläggande för den mogna författarens verk, och den har med ekonomin och samhällsutvecklingen att göra. Rydbergs röst är i ovanligt hög grad en röst i tiden, och vad han säger om evigheten säger han alltid i polemik.

Men eftersom det är Harald som för ordet finns det också en annan röst. Den tillhör Rickard Hellman som är hans ungdomsvän från åren i miljörorelsen, och som han sen fortsätter resonera med i sitt inre även långt efter det att dom tappat kontakten med varann och han själv gått vidare till ett annat liv. Man kan säga att Rickard är en pendang till Rydberg. Dom förhåller sej båda till den ekonomiska – och därmed politiska och livsåskådningsmässiga – utveckling som bygger på ständig ackumulation av kapital, som ju inte alls är pengar i Joakim von

Ankas pengabinge, utan en mätare på olika typer av verksamhet. Kapitalismen är en livsform, och vi är dess bärare.

Romanen följer alltså Rydberg på kortare eller längre håll, från koleran i Jönköping 1834 till hans död i Djursholm 1895. Olika människor passerar revy genom decennierna: familjen, barndomsvänner, Sandwall och Strehlenert på Jönköpingsbladet, Peter Jeunsson, Herman Bjursten, Mauritz Liberg, Sven och Stina Hedlund förstås, och senare den änglalikt tålmodiga hustrun Syssi. Ibland skymtar också mer kända storheter förbi, som Bjørnstjerne Bjørnson, Karl XV och Oscar II. Men jag försöker inte gå i Warburgs fotspår, jag zoomar in och zoomar ut. Mitt mål är inte att skildra människan Rydberg, utan hans reaktion på den tid som är hans. Men det är inte möjligt att göra utan att också försöka föreställa sej människan.

Rickard Hellman påminner gång på gång Harald om att ett samhälle som bygger på ekonomisk tillväxt och som kollapsar utan den inte är hållbart. Det krävs ett alternativ, och detta med alternativet var ju också närmast ett slagord i sjuttioalets miljörelse. Harald är i och för sej överens men har svårt att se en framkomlig väg. Rickard pekar på sunt förnuft och enkel matematik, och han menar att graden av medvetande måste höjas. Exempelvis genom flygblad, som han säger på sjuttio-talet, eller genom virtuella flygblad, som han säger tjugo år senare. Och Harald tänker då att virtuella flygblad inte hade varit möjliga utan tillväxten. Så länge den gör oss gott kan den inte hejdas. Och skulle den hejdas, vad händer då? Han fruktar den dag då utvecklingen inte längre gör oss gott.

Viktor Rydberg lever i början av denna process. Det första han får syn på är det han skildrar i "Prometeus och Ahasverus": en ekonomi som skapar enorma rikedomar genom att mörda och förslava folk, dels i kolonierna, dels i storindustrin på Europas

hemmaplan. Han har då bakom sej en radikal ungdom runt 1848 och fram till kraschen tre år senare, och han har bakom sej religionsdebatten med *Bibelns lära om Kristus*. Han är en liberal man, en religiös fritänkare och filosofisk idealist. Och nu citerar jag ur romanen igen:

1859 hade Charles Darwin publicerat sin bok om arternas uppkomst. /- - / Slumpvisa variationer plus konkurrens om knappa resurser, se där skapelsens hela hemlighet! Och den fick namn och tog gestalt i kött och blod, och den kallades Kampen för tillvaron.

Överallt bröt kapitalismen fram. Överallt gjorde kanonbåtar och nya eldhandvapen Europas stormakter till imperiebyggare. Konkurrensen om resurserna var stenhård, kampen rasade dag som natt, och ve den besegrade.

Om Darwin inte funnits hade man måst uppfinna honom.

Det är i detta läge som idealisten hävdar viljan till det goda. Han förnekar inte vetenskapliga fakta, men fakta är bara fenomen i vårt medvetande, och etiskt och moraliskt måste vi därför vägledas av något annat. Annars vore vi livlösa föremål med trålbunden vilja, slavar under materien och orsakslagarna, helt ur stånd att sätta något bjudande bör mot tillvarons bindande är.

Alltså: "i detta läge". Idealismen kan inte ses som en fristående enhet, och särskilt inte för Rydbergs del. Mot slutet av 1870-talet är han inte längre en radikal men rätt okomplicerad liberal. Han är en liberal med mardrömmar eller ingen liberal alls, för den fria marknaden äter allting i hela världen och skiter guld. Den är dödens frihet och inte livets, och det perspektivet har han ständigt för ögonen. Samtidigt vill han vara en modern intellektuell. Det skulle vara korkat att ta avstånd från

vetenskapen, men ännu mer korkat att försöka härleda en moral ur den. Etik och moral måste komma från något annat, och detta andra kallar han för idealet och ser det som ett utflöde från Gud. Namnen spelar ingen roll, men vi måste ha en tro. Annars kommer vetenskap och ekonomi bara att leda oss allt djupare ner i helvetet. Det är också främst därför han tonar ner sin kritik av statskyrkan. Det finns mycket som han inte alls är överens med den om, men han är överens om att vi måste ledas av något annat än ett statistiskt urval.

Idealet är Rydbergs alternativ, precis som alternativet är Rickard Hellmans ideal.

Så kommer 1880-talet. Vid det laget har Sverige börjat hinna ikapp resten av Europa, och adelns och kyrkans välde blir mer och mer ersatt av den nyrika borgerlighetens. Industrin växer och jordbruket rationaliseras, och gammal och ny överklass flyter gradvis samman. Rydberg har vid det laget publicerat arbeten som leder till hedersdoktorat och inval i Svenska Akademien, för det skulle ha väckt en pinsam uppmärksamhet om man hållit honom utanför längre. Efter sin första diktsamling och sin tolkning av Goethes Faust är han helt enkelt för stor för att nonchaleras. Han är nu lite drygt femtio år och har [just] i den åldern gift sej med Susen Hasselblad, dotter till en grosshandlare i Göteborg. Och han flyttar till Stockholm där han får en professorstjänst vid högskolan. Samtidigt förändras hela det intellektuella klimatet omkring honom, och jag citerar igen:

Den nya framstegsläran hyllar en vetenskap som blir mer och mer fientlig mot andliga perspektiv. Kristendomen ska inte längre renas från vidskepliga inslag, den är i sej själv en vidskepelse. Det högsta goda är det ändamåls-enliga, det som ger största möjliga lycka åt största möjliga

antal, och ingen yttersta grund behövs. Tvärtom: tanken på en yttersta grund står bara hindrande i vägen. För en idealistisk föreläsare i kulturhistoria blir då läget komplicerat, och kanske särskilt om han också är övertygad om den vetenskapliga metodens styrka. Visst bör kunskaper spridas, men inte pietetslöst. Visst bör sociala reformer genomföras, men anden trängtar till Gud. Visst bör vetenskapen sträva efter att förädla rasen, men måste det verkligen ske genom medicinska ingrepp på enskilda? Och varje gång han hör talas om civilisationens framgångar i kolonierna tänker han på vad som då går förlorat för alltid.

Somliga menar att han blivit konservativ på gamla dar.

Och det är förstås med avsikt som jag här låter förstå att kolonialism och tidiga spekulationer om rashygien den gången inte sågs som något självklart ont i "progressiva" kretsar, utan snarare som en framkomlig väg till en allt bättre värld.

Vad Rydberg nu gör är att han i praktiken isolerar sej från debatten. Han kan inte hantera den, och hela åttiotalet ägnar han istället åt sitt jättelika arbete om fornnordisk mytologi. Det är nära att knäcka honom, och hans hälsa börjar vackla. Det är också nu han som juryman bidrar till att fälla Hjalmar Branting i ett tryckfrihetsmål som gäller religionen, och han gör det med argument som påminner om vår tids lagstiftning om hets mot folkgrupp. Saklig kritik är okej, men påståendet att kristen tro är koncentrerad folkdumhet är en oacceptabel hets mot troende. Branting som räknat med att bli friad får tre månader på Långholmen och förlåter det aldrig.

Rydbergs mytologi går jag däremot inte närmare in på, och ni förstår säkert varför: även om det finns mycket att säga om den hör det inte hemma i just den här boken.

Vid 90-talets början är mytologin i vart fall klar. Båda delarna ligger färdiga, och det är som att han nu äntligen får luft. Första resultatet blir romanen *Vapensmeden*, som han skriver snabbt och i en känsla av glädje. Sen börjar han arbeta med sina dikter igen. Han har en hel del överblivet material liggande sen förra gången, och när han väl kommit igång går det fort undan. En septemberdag är han ute och promenerar i Djursholm och träffar då liberalen Ernst Beckman, som är ledamot i en statlig kommitté för arbetarskydd. Deras samtal blir avgörande. När Rydbergs andra och sista diktsamling kommer ut domineras den helt av "Den nya Grottesången", som han skrivit i rasande tempo. Han har fullt klart för sej att hans publik inte består av förtryckta arbetare utan av den svenska borgerliga offentligheten, och bland annat därför slutar dikten i ett kombinerat rop på rättvisa och förbarmande också med slavdrivarna. Utsugningen är vidrig, men ondskan är inte individuell utan en följd av det ekonomiska systemet: "Drevs du inom Grottes stätta / vräks du ut som lik. / Grymhet är det ej i detta, / blott aritmetik." Ondskans verkliga representant i dikten är kungens kansler, som definitivt inte ska uppfattas som en varelse av kött och blod. Det är själva mekanismen det gäller, och i viss mening är därför också bödlarna offer. Den saken har Rydberg varit mycket medveten om åtminstone sen han läste Langes *Die Arbeiterfrage* nån gång på sjuttioalet.

Den sista text han publicerar kommer i tryck hösten 1895, strax efter hans död. Det är en essä som blivit nödtorftigt maskerad till förord. Texten låg redan klar på hans skrivbord när Gebers förlag ville att han skulle skriva en inledning till Benjamin Kidds nyöversatta bestseller *Social Evolution*, och det var ju då

lätt för honom att tacka ja. Det säger en del om den status han nått att förlaget utan vidare – och rentav tacksamt – accepterade hans essä som förord. Själva boken är en entusiastisk plädering för den europeiska imperialismen, essän är ungefär raka motsatsen. Men alltså undertecknad med ett namn som drog många köpare.

I denna sista publicerade text vrider Rydberg upp sin anti-kapitalism ytterligare några snäpp. Den ekonomi som inte kan ta hänsyn till Nästan kan förstås inte heller ta hänsyn till våra mest avgörande villkor för överlevnad. Och han skriver:

Kunde några enskilde förvärva rikedom genom att exploatera luftkretsen, skulle de göra det även om medlen, som därvid användes, bevisligen vore sådana, att de inom ett århundrade måste ha tillintetgjort vårt klots lufthölje med allt, som i detta lever och andas.

Texten hette först "De vite och de gule" men fick som förord den för oss anstötliga titeln "Den vita rasens framtid". Rydberg är naturligtvis inte rasist i annan mening än den att han lever i en rasistisk kultur och inte vill gå emot vetenskapen. Det är ett typiskt drag för hans retorik att han lägger sej mycket nära den åsikt han vill angripa, och att han sen, från just den positionen, visar på vilket sätt den inte är giltig. Även den mest primitive vilde bär evigheten i sitt bröst. Vad hans essä handlar om är det som den gången kallades för Gula faran – alltså att östra Asien ska ta över som marknadsekonomin centrum och konkurrera ut både Europa och USA. Han är övertygad om att detta förr eller senare måste ske. Hans uppfattning om ostasiater och kinesisk kultur är så entydigt positiv att han till och med lyckas göra sej blind för Tai-ping-upproret, och han skriver:

Att den europeiska industrialismen skall draga det kortare strået gent emot en uppkommande östasiatisk, därom föreligger väl knappast ett tvivel; men jag lyckönskar Europa till detta nederlag och beklagar uppriktigt Japan och Kina för deras utsikt till seger.

För han tänker sej att ett nytt och bättre samhälle ska kunna byggas på kapitalismens ruiner, och innan texten ens kommit i tryck har han upptäckt sitt tankefel. Inget alls skulle kunna byggas på ruinerna, och Ahasverus har redan förklarat varför. Kapitalets ackumulation kan inte lämna något område outnyttjat. Äta eller ätas är vad som gäller. Så som Europa har ätit resten av världen, så kommer Kina att äta Europa. Det finns ingen neutralitet, inte så länge marknadsekonomi och fri konkurrens består.

Och just där blir han sjuk igen, och nu för sista gången. När han dör ligger en nyss påbörjad text på skrivbordet, ett fragment där han laborerar med tanken på resurser som aldrig tar slut, en sorts evig energitillgång i den eter som astronomerna på hans tid trodde fyllde världsrymden. Men inte heller den lösningen skulle fungera utan ett högre ideal.

Vid sin död är han en skandinavisk superkändis. Hans begravning tar formen av en orgie i ståtlighet och idealistiska läten utan täckning. Han blir ett monument som folk läser i en känsla av andakt, och utan att låta denna känsla samverka med förnuftet. Han blir Viktor Rydberg, den urtråkige skald som jag en gång trodde att han var.

Och där hade min bok kunnat sluta, men det gör den inte. Nästan alla utsagor om framtiden slår fel av det enkla skälet att det finns en oändlig mängd möjligheter och att det därför är oändligt svårt att veta vilken av dom som ska bli verklig. Bara

mycket enkla utsagor kan man lita på, som att vi alla ska dö eller att ekonomisk tillväxt förvandlar exergi till entropi. Där Rydberg fruktade en ständig Grottekvarn ser vi själva helt andra hot framför oss. I dagens värld får allt fler människor ett friare och lyckligare liv genom den växande ekonomin. Andra skyfflas visserligen undan och slungas ner i bottenlöst elände, för utvecklingen tolererar ingen neutralitet. Den som inte är med är emot, och den som är emot måste krossas. Utvecklingen är groteskt ojämlik, det är den verkligen, men fattiga människor som i absoluta tal får det bättre kan ändå leva med den ojämlikheten. I själva verket är spridning av välstånd en förutsättning för att processen alls ska kunna gå vidare.

Och för att få med det perspektivet har jag utrustat berättaren Harald med en bohemisk son som varit mycket i Indien och talar flytande hindi. I hans sällskap reser han själv dit och får träffa sonens vänner i Uttar Pradesh, främst då rikshaföraren Akram och hans familj. Dom lever i Benares vid Ganges, men Akram kommer från Mirzapur en bit uppströms. Där bor hans släktingar kvar, och alla är mattvävare som väver för världsmarknaden. Dom om några är utvecklingens bärare i nuet. Harald gillar vad han ser men är medveten om att det inte är långsiktigt hållbart. Klimatet förändras, och ur vilka glaciärer ska Ganges födas om hundra år? Men just nu, tänker han, just nu peakar vi. Sonen påminner honom gång på gång om att han ser väldigt lite. Han ser till exempel inte vad som händer på lands-bygden, hur stamfolken mals sönder i en utveckling som kräver deras marker, och hur dom för ett desperat gerillakrig mot övermakten. Ekonomin ger rikedom åt ett litet fåtal, höjd standard åt stora grupper och total undergång åt alla som står i vägen för den.

När Harald är tillbaka i Sverige igen söker han upp Rydbergs gravmonument i Göteborg, och där låter jag berättelsen sluta:

- Professorn, säger jag, kan professorn höra mej?

Men eftersom han inte kan det börjar jag dua honom istället. Jag har läst dina dikter, säger jag. I min tid skulle nog ingen få för sej att göra debattinlägg i den formen, men som Ovidius så riktigt påpekar: *omnia mutantur, nihil interit*. Jag är hur som helst imponerad. Men om du kunde läsa vad jag skrivit skulle du nog slå mej på käften. Jag har hållit mej till fakta så långt det varit möjligt, det har jag faktiskt, men vad skulle jag ta mej till i mellanrummen? Detta inte sagt som en ursäkt, bara som en förklaring. För övrigt har inget blivit direkt lättare av att Syssi brände en massa brev när du var borta. Men hon visste väl vad hon gjorde förstås, vad skulle folk sticka näsan i ditt privatliv för.

Du finns inte längre, säger jag.

Snart finns inte heller. Men just nu finns jag. Och, säger jag, eftersom du finns i min hjärna så finns ju du med. Vi ingår i utvecklingen som både subjekt och objekt, eller som ande och materia om du så vill, och det är vi som är dess bärare i nuet.

Ja, detta är alltså själva skelettet i min bok. Men för att boken ska bli en roman krävs det ju också kött och inälvor. Viktor Rydberg måste bli en levande människa, sannolik eller åtminstone tänkbar, och folk i hans omgivning måste också verka levande. Även om jag inte ägnat mej åt rena arkivstudier har jag ändå läst in mej på massor av material, och jag har då försökt läsa både på och mellan raderna. Till exempel om Rydbergs mer än krångliga kärleksliv med dess inslag av homoerotisk längtan. Dessutom har jag följt upp sidospår, som Sven Trädgårdh och hans koppling till Kommunisternas förbund, och hans tid i Chicago sen han utvandrat. Ibland har jag också haft ren tur, som när jag upptäckte att Rydberg inte

alls fått namnet Sorgbarn från Bibeln som han ju själv påstår, utan från Walter Scotts *Ivanhoe*. Eller som när jag läste en hembygdsbok för att kunna beskriva Bångsbo och snubblade över historien om hur makarna Rydberg ville adoptera ett barn i Ramshult – den uppgiften kunde jag till och med få bestyrkt av en nutida ättling till familjen där. Såna saker händer när man inte strikt håller sej inom litteraturhistoriens ramar. Och Johan Sandwall förstås, han som överlevde sin död och på nytt sprang med huvudet före in i en stenvägg. Där hade jag god hjälp av amerikanska källor på nätet och av att jag råkade få tag i den svenskspråkiga Chicago-tidningen *Justitia* på ett antikvariat, och just den årgång jag behövde. Sånt kallas för tur men är kanske en naturlig följd av att man plöjer igenom en massa irrelevant material. Vaskar man guld får man ju mest småsten i vaskpannan, men det finns inget annat sätt.

Och säger jag nu "irrelevant" kan man ju fråga sej: irrelevant för vad? Det finns enormt mycket skrivet om Rydberg och hans tid. Men som författare har jag haft ett mål, ett syfte, och ibland har jag varit nära att drunkna i obestridliga fakta som varit betydelselösa för just det syftet. 1860-talet i Göteborg till exempel, där höll jag på att bli galen. Rydberg var alls ingen stillsam kammarsittare, han hade ett stort umgänge, och bara en sån sak som valen – alltså den arma blåval som intendent Malm konserverade och som än i dag finns utställd på Naturhistoriska Museet. Rydberg åt av den, för Malm bjöd på valbiff under arbetets gång, och han åt av den i sällskap med göteborgsvitsens grundläggare Aron Jonasson. Man kan lätt tänka sej alla vitsar på temat "val" som måste ha stått som spön i backen. Det var på Lindholmens varv, och dom hade tagit en ångslup dit. Men inget av detta finns med i min bok. Det var inte relevant för bokens syfte, och till slut löste jag problemet genom att främst berätta om den tiden ur Stina Hedlunds perspektiv, som var avgjort trängre. *Hon* var onekligen

relevant, och så blev jag av med huvudpersonens hela omfattande uteliv.

För åren i Stockholm har jag gått ännu mer radikalt tillväga. Högskolan och Akademien bara skymtar förbi, och jag nämner inte ens Carl Snoilsky vid namn. Syssi får heller inga fastare konturer, bara det att hon längtade efter barn som hon aldrig fick.

En annan människa hade kunnat skriva en helt annan roman om samme Rydberg, men ändå inte samme. Det är syftet som styr, och syftet har framför allt med berättelsens skelett att göra. Men utan kött och inälvor fungerar inget skelett, för det kan inte röra sej då, och på samma sätt kan kött och inälvor inte fungera utan att bäras upp av ett skelett.

Fast nu riskerar jag att komma in på författandets rent tekniska detaljer, så därför slutar jag här.

Föredrag hållet inför Viktor Rydberg-sällskapet, Jönköping, 25 september 2021